

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen
Mevrouw drs. C.J. Schouten
Postbus 90801
2509 LV Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 18 juni 2024

betreft Nadere vragen 50PLUS-fractie over de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en het invaren (36067, BP)

ons kenmerk 170746.148U

Geachte mevrouw Schouten,

De leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben met belangstelling kennisgenomen van uw antwoorden d.d. 25 april 2024 op vragen van diverse fracties over uw brief over de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en het invaren.¹ De leden van de **50PLUS**-fractie hebben naar aanleiding van deze beantwoording nog een aantal vragen en opmerkingen. De leden van de **BBB**-fractie en de **JA21**-fractie sluiten zich bij de gestelde vragen aan. Het lid van de **OPNL**-fractie sluit zich aan bij de vragen 1 en 2, 10 en 11, alsmede de vragen 13 en 16 t/m 19.

- Op 29 mei 2024 verscheen op de NOS een artikel onder de kop: "Pensioenfondsen schuiven overstap op nieuwe stelsel voor zich uit"² en in het Financieel Dagblad onder de kop: "Pensioenfondsen stellen overstap naar nieuw stelsel uit, risico op capaciteitsproblemen".³ Dit blijkt uit een enquête van DNB en AFM. Veel fondsen stellen de overstap uit omdat de operatie veel groter en complexer is dan ze hadden voorzien. Volgens DNB lopen de fondsen een risico door de datum van invaren te verschuiven. Er kan een piekbelasting ontstaan met mogelijk capaciteitsproblemen bij de uitvoeringsorganisatie, adviseurs, actuarissen, accountants, IT auditors, juristen of bij DNB/AFM.
 - Kan de regering een reactie geven op de uitkomsten van de enquête van DNB/AFM?
 - Deelt de regering de in de artikelen genoemde zorgen naar aanleiding van de enquête?
 - Wat kan er volgens de regering op korte termijn worden gedaan om deze zorgen te adresseren en/of op te lossen?
- De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een brief gestuurd aan de Eerste Kamer over APPA.⁴ In bijlage 2 over het tijdplan voor dit wetsvoorstel staat in een voetnoot: "De wetswijziging die naar de RvS gaat haalt die genoemde datum (1 januari 2027) uit de pensioenwet en noemt die datum nu in een AMVB. Het kabinet komt binnenkort met een AMvB waarin de termijn verlengd wordt tot 1 januari 2028".

¹ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP.

² <https://nos.nl/artikel/2522321-pensioenfondsen-schuiven-overstap-op-nieuwe-stelsel-voor-zich-uit>.

³ <https://fd.nl/politiek/1518277/dnb-pensioenfondsen-stellen-overstap-naar-nieuw-stelsel-uit-risico-op-capaciteitsproblemen>.

⁴ Kamerstukken I 2023-2024, 36067/ 28479, BQ.

datum 18 juni 2024

ons kenmerk 170746.148U

blad 2

- a. Wat is binnenkort? Wil deze regering de AMvB nog indienen?
 - b. In antwoord op vragen van de 50PLUS-fractie in de Eerste Kamer (vraag 14) antwoordde de minister dat *"indiening van het wetsvoorstel tot verlenging zou worden ingediend nadat de 1e transitie-monitor en het 1e advies van de regeringscommissaris is ontvangen en gedeeld met uw Kamer. Ik verwacht deze brief in de zomer van 2024 aan te bieden. Ik wil die informatie en het advies van de RvS benutten om het wetsvoorstel nader vorm te geven"*.⁵ Waarom wacht de regering hier niet meer op? Waar is deze 'nieuwe urgentie' op gebaseerd?
3. Erkent de regering dat de AMvB niet kan worden ingediend zolang het genoemde wetsvoorstel niet is aangenomen door beide Kamers? Zo nee, waarom niet?
 4. Erkent de regering dat een verlenging met 1 of 2 jaar bij AMvB in plaats van bij wet, de bevoegdheden van de beide kamers aanzienlijk beperkt? Wat is hier de motivering? Komt de minister met een zware voorhang of slechts met een KB?
 5. Kan de regering reageren op de brief van ANBO en de Koepel Gepensioneerden van 3 mei 2024 waarin zorgen worden geuit op de wijze waarop het hoorrecht wordt ingevuld bij fondsen?⁶ Kan de regering het lid van de 50PLUS-fractie informeren op welke wijze het hoorrecht door de Pensioenkamer van het ABP is toegepast?
 6. Waarom verwijst de regering naar de regeringscommissaris in de beantwoording van de vragen uit de Tweede Kamer tijdens het tweeminutendebat d.d. 30 mei 2024 en waarom geeft zij niet zelf antwoord op vragen van de Kamerleden? De Tweede Kamer heeft ook 2 moties⁷ over het hoorrecht aangenomen op 4 juni 2024. Graag een reactie van de minister op die 2 moties.
 7. Kan de regering reageren op de twee argumenten welke in het position paper van Bas Werker voor het Rondetafelgesprek over pensioenen - governance, koopkracht en communicatie op 20 juni 2024 in de Tweede Kamer onder punt 2 worden genoemd, ten aanzien van het herinvoeren van het individuele bezwaarrecht?⁸ Dhr. Werker voert 2 argumenten aan:
 - a. "Als je wilt uitstralen dat het nieuwe stelsel een verbetering is, dan is niets zo krachtig als een opt-out bieden"
 - b. "Het is inmiddels duidelijk dat er een lange juridische strijd gaat ontstaan over deze omzetting. Het is maar de vraag of je, onder die dreiging, een beheerste overstap kunt maken. Al zou de kans klein zijn dat een pensioenfonds teruggefloten wordt, de ellende is niet te overzien als je vijf jaar na invaren de toedeling van vermogens met terugwerkende kracht overnieuw moet doen."
 8. N.a.v. het antwoord op vraag 3 van de vragen van de leden van de BBB-fractie⁹, heeft het aan het woord zijnde lid de volgende vraag. Erkent de regering dat een referendum waarbij de deelnemers zelf mogen beslissen of zij wel of niet willen invaren de voorkeur verdient boven de regeling waarbij de sociale partners besluiten over invaren en deelnemers en gepensioneerden geen zeggenschap hebben, zeker niet nu het individueel bezwaarrecht is afgeschaft en er geen beroep mogelijk is tegen het invaarbesluit? Indien nee, waarom niet? Wat vindt de regering van een referendum waarbij zowel de opkomst als de uitkomst meer dan

⁵ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.16.

⁶ <https://www.anbo.nl/nieuws/brief-aan-tweede-kamer-onderzoek-of-het-hoorrecht-wel-werkt>

⁷ Kamerstukken II 2023-2024, 32043, 639 en 650

⁸ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2024Z09990&did=2024D23599>

⁹ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.10.

datum 18 juni 2024

ons kenmerk 170746.148U

blad 3

60% moet zijn? Wat vindt de regering van een zodanige regeling dat degenen die niet stemmen geacht worden "Ja" te hebben gestemd, als de vraag luidt "bent u tegen het invaren?"

9. N.a.v. het antwoord op vraag 17 van het lid van de 50PLUS-fractie, de volgende vervolgvraag. De minister citeert het CPB: *"zonder invaren naar een nieuwe premieregeling geen dubbele transitie waarbij de effecten van de afschaffing van de doorsneesystematiek en de overstap op naar een premieregeling op het te verwachten pensioen elkaar compenseren"*.¹⁰ Erkent de regering dat hieruit blijkt dat de overstap naar het nieuwe stelsel noodzakelijk was om de compensatieproblematiek van oudere werknemers op te lossen, de zogenaamde dubbele transitie? Erkent de regering dat hieruit blijkt dat het primair de bedoeling is dat de compensatie plaats vindt het via het pensioenvermogen? Kan de regering uitleggen waarom in deze aanpak ook gepensioneerden een groot deel van die compensatie moeten betalen? Erkent de regering dat gepensioneerden geheel buiten die compensatie behoren te blijven, omdat de afschaffing van de doorsneepremie een zaak is van (jongere en oudere) werknemers onderling?
10. Kan de regering aangeven hoe groot de compensatieproblematiek is in miljarden bij de huidige stand van de rente en bij 1% hogere en bij een 1% lagere rente? Erkent de minister dat er bij de dubbele transitie niet méér vermogen beschikbaar is, maar dat het anders wordt verdeeld, waarbij gepensioneerden er aan moeten meebetalen?
11. Kan de regering een overzicht geven van het grote aantal regelingen die het APB uitvoert en van de inhoud van elk van die regelingen? Kan de minister inzicht geven over de uitvoerbaarheid van dat grote aantal regelingen. Kan de regering de inhoud weergeven van het zogenaamde "ABP EXTRA"? Waarom is deze regeling makkelijk uitvoerbaar naast de standaard regeling voor alle deelnemers en gepensioneerden?
12. N.a.v. het antwoord op vraag 19 van het lid van de 50PLUS-fractie: de minister antwoordt: *"Pensioenaanspraken en -rechten die niet worden ingevaren worden aangemerkt als een te onderscheiden financieel geheel. Er vindt dan geen of beperkte risicodeling plaats tussen de bestaande pensioenopbouw en de nieuwe opbouw. Het tot nu toe opgebouwde vermogen in het oude stelsel blijft in stand, maar kent geen nieuwe premie-inleg en geen nieuwe toetreders, waardoor er steeds defensiever belegd zal moeten worden"*.¹¹ Kan de regering dit 'bewijs uit het ongerijmde' toelichten? Waar staat dat in de wet? Er wordt toch als regel een goed rendement behaald op dat vermogen?
13. N.a.v. het antwoord op vraag 26 van het lid van de 50PLUS-fractie, de volgende vraag. Waarom is het individueel bezwaarrecht niet in het belang van de deelnemers en gepensioneerden?
14. N.a.v. het antwoord op vraag 27 van het lid van de 50PLUS-fractie: de minister antwoordt: *"Ook het nieuwe stelsel is rentegevoelig, dus bij een stijging van de rente na invaren zullen ook in het nieuwe stelsel verwachte en ingegane pensioenuitkeringen stijgen. Dezelfde beweging als in het oude stelsel zou zijn opgetreden, als niet ingevaren zou zijn. Een fonds kan hiermee rekening houden in de mate van renteafdekking die voor verschillende leeftijden wordt toegepast in het nieuwe stelsel. Hiermee kunnen pensioenuitvoerders de rentegevoeligheid van verwachte en ingegane uitkeringen zelf beïnvloeden. Ook dit is in wezen niet anders dan in het oude stelsel"*.¹² Wat is dan eigenlijk precies het verschil tussen het oude en

¹⁰ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.17.

¹¹ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.17.

¹² Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.19-20.

datum 18 juni 2024

ons kenmerk 170746.148U

blad 4

- het nieuwe stelsel op het gebied van rentegevoeligheid? Graag een toelichting op dit punt. Erkent de regering in dit verband dat de rekenrente via het zogenaamde beschermingsrendement blijft bestaan?
15. Kan een overzicht worden gegeven van de ontwikkeling van de rentederivaten en de resultaten op de renteafdekking voor de gehele sector sinds 2007 en graag ook apart voor het ABP en PFZW? Klopt het dat 300 miljard is verloren op de rentederivaten sinds begin 2022? Kunt u dit ook weergeven in een grafiek?
 16. N.a.v. het antwoord op vraag 28 van het lid van de 50PLUS-fractie: de minister stelt: *"Na de financiële crisis hebben we gezien dat de rente voor langere periodes bijvoorbeeld ook lager dan 2% kan zijn".*¹³ Kan een overzicht gegeven worden van de 10-jaarsrente op Nederlandse staatsobligaties, per jaar sinds 1970? Wat is de gemiddelde rente sinds begin 2022? Wat is de raming van deze rente voor de komende 5 jaar volgens CPB, DNB en de ECB? Wat vindt de regering van een vloer van 2% in de rekenrente en wat vindt de regering van een variabele rekenrente met een bandbreedte van 2% tot 3%?
 17. N.a.v. het antwoord op vraag 29: als pensioenfondsen besluiten niet in te varen, is het dan nog te motiveren het nieuwe strenge FTK (de strafklas) te handhaven? Kan de regering rechtvaardigen dat de rekenrente op een evenwichtig niveau wordt vastgezet, op 2% of binnen de hiervoor genoemde bandbreedte? Wat zou de voorkeur hebben?
 18. Wat is de rechtvaardiging van de eis van 'toekomstbestendig indexeren' in het nieuwe FTK? Erkent de regering dat indexatie dan heel moeilijk wordt? Kan die eis vervallen en zo nee, waarom niet?
 19. N.a.v. het antwoord op vraag 33. Bestaat het risico dat de Hoge Raad en of het Hof van Justitie van de Europese Unie oordelen dat invaren in strijd is met het eigendomsrecht, zoals vastgelegd in het EVRM, temeer nu de Hoge Raad op 6 juni wederom heeft uitgesproken dat ook de laatste wetgeving van box 3 in strijd is met het eigendomsrecht onder het EVRM?¹⁴ Gaarne een uitgebreid gemotiveerd antwoord over dit risico. Kan de regering bij het antwoord betrekken dat de Staat weliswaar niet formeel besluit dat fondsen invaren of niet, maar de Staat als wetgever wel de instantie is die het invaren mogelijk maakt en volledig faciliteert?
 20. Is de minister bekend met het halfjaarlijks rapport van DNB over de stabiliteit van het financiële stelsel? En is de minister bekend met de zorgen van DNB over een mogelijke daling van de 30-jaarsrente van 2,8% naar 1,9%? In welk geval volgens DNB de dekkingsgraad van de pensioenfondsen zou dalen van 115% naar 105%, waarmee de pensioenfondsen nog maar nipt boeven de wettelijke eisen zouden uitkomen.¹⁵
 21. Is de minister bekend dat deze hele redenering louter en alleen stoelt op de boekhoudkundige wijze waarop de pensioenverplichtingen in ons land worden berekend? En dat juist een rentedaling van bijna 100 basispunten zal leiden tot een winst bij de rentederivaten van tegen de 100 miljard.

¹³ Kamerstukken I 2023-2024, 36067, BP, p.20.

¹⁴ 22/04676 - ECLI:NL:HR:2024:704; 23/00653 - ECLI:NL:HR:2024:705; 23/00654 - ECLI:NL:HR:2024:771; 23/00771 - ECLI:NL:HR:2024:756 en 23/00989 - ECLI:NL:HR:2024:813.

¹⁵ <https://www.telegraaf.nl/financieel/1148259652/dnb-pensioenfondsen-staan-er-goed-voor-maar-miljarden-verlies-dreigt-bij-flinke-rentedaling/>.

datum 18 juni 2024

ons kenmerk 170746.148U

blad 5

22. Is de minister bekend dat de pensioenfondsen door hun veel te grote renteafdekking, onder druk van DNB, de afgelopen 4 jaren n l procent rendement op hun toevertrouwde vermogen hebben geboekt? Dat de pensioenfondsen ook dit jaar, ondanks de records op de beurzen, over het algemeen geen enkel rendement hebben gemaakt.
23. Zou de minister inzicht kunnen geven in de actuele stand van de portefeuilles rentederivaten bij de Nederlandse pensioenfondsen? Kan de minister bevestigen dat de afgelopen vier jaar op deze portefeuilles zo'n 200 miljard euro verlies is geleden? Kan de minister bevestigen dat het gebrek aan rendement dit jaar bij de pensioenfondsen geheel valt toe te schrijven aan de grote verliezen op beleggingen in vastrentende waarden, met name in rentederivaten?
24. Is de minister het met het lid van de 50PLUS-fractie eens dat met de beweringen van DNB de kar achter de wagen wordt gespannen, omdat nog meer rente afdekking alleen maar nog meer vermogensverlies oplevert? Zeker als de rente, die dit jaar al met zo'n 60 basispunten is gestegen, verder blijft stijgen.
25. Deelt de minister de mening van het aan het woord zijnde lid dat er zo snel mogelijk een debat moet worden gevoerd over de enorme verliezen op rentederivaten bij pensioenfondsen? En dat de DNB zo snel mogelijk alle informatie die men over deze beleggingen heeft, met de Eerste Kamer moet delen? Hier is zich een ramp aan het voltrekken zonder weerga. Als de rente verder fors zou stijgen, bijvoorbeeld door een (te) ruime begrotingspolitiek in de Verenigde Staten, of door een verdere escalatie in diverse oorlogsgebieden, zullen de verliezen van de pensioenfondsen waarschijnlijk tot ongekende hoogte stijgen en de grondslag onder ons stelsel volledig wegslaan.

De leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid zien uw beantwoording met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen vier weken.

Hoogachtend,

Dr. M.L. Vos

Voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid